

The Agunah Crisis

(1) דברים פרק כד פסוק א

פי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר פרישת ונתן בגדה ושלחה מביתו:

(2) תלמוד בבלי מסכת גיטין דף צ עמוד א

מתני'. בית שמאי אומרים: לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה, שנאמר: (דברים כ"ד) כי מצא בה ערות דבר; ובית הלל אומרים: אפילו הקדיחה תבשילו, שנאמר: כי מצא בה ערות דבר; ר' עקיבא אומר: אפילו מצא אחרת נאה הימנה, שנאמר: (דברים כ"ד) והיה אם לא תמצא חן בעיניו.

(3) שולחן ערוך אבן העזר סימן א סעיף י

רבינו גרשון החרים על הנושא על אשתו, אבל ביבמה לא החרים, וכן בארוסה. הגה: אם אינו רוצה לכנוס אלא לפטור (מהרי"ק שורש ק"א), וה"ה בכל מקום שיש דיחוי מצוה, כגון ששהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה (מרדכי פרק החולץ ורשב"א סימן ר"פ ח"ג סי' תמ"ו/ מהר"ם מפאדווה סי' י"ט). אמנם יש חולקים וסברא ליה דחרם ר"ג נוהג אפילו במקום מצוה ואפילו במקום יבום, וצריך לחלוץ (הגהות מרדכי דיבמות והגהות מרדכי דכתובות וכ"כ נ"י פרק החולץ). ובמקום שאין הראשונה בת גירושין, כגון שנשתטת או שהוא מן הדין לגרשה ואינה רוצה ליקח גט ממנו, (טז) יש להקל להתיר לו לישא אחרת (כן משמע בתשובת הרשב"א). וכל שכן אם היא ארוסה ואינה רוצה להנשא לו או לפטור ממנו. ולא פשטה תקנתו בכל הארצות. הגה: ודוקא במקום שידוע שלא פשטה תקנתו, אבל מן הסתם נוהג בכל מקום (תשובת ר"י מינץ סי' ק"י /י). ועיין בי"ד סי' רכ"ח אם הלך ממקום שנהגו להחמיר למקום שנהגו להקל. ולא החרים אלא עד סוף האלף החמישי. הגה: ומ"מ בכל מדינות אלו התקנה והמנהג במקומו עומד, ואין נושאים שתי נשים, וכופין בחרמות ונדויון מי שעובר ונושא ב' נשים לגרש אחת מהן. וי"א דבזמן הזה אין לכופ מי שעבר חרם ר"ג (ב"י סי' פ"א), מאחר שכבר נשלם אלף החמישי (שם בשם מהרי"ק), ואין נוהגין כן. י"א מי שהמירה אשתו, מזכה לה גט ע"י אחר ונושא אחרת, וכן נוהגין במקצת מקומות (פסקי מהר"א סי' רנ"ב). ובמקום שאין מנהג אין להחמיר ומותר לישא אחרת בלא גירושין הראשונה (שם מנהגי רי"ד).

(4) חלקת מחוקק אבן העזר סימן א ס"ק טז

יש להקל להתיר לו לישא אשה אחרת - וכבר נהגו שלא להתיר בלא מאה רבנים ועיין בב"ח וע' בתשוב' מהרש"ל סי' ס"ה משמע שדעתו לאסור ודלא כב"ח:

(5) תלמוד בבלי מסכת יבמות דף קיב עמוד ב

פקח שנשא פקחת ונתחרשה, אם רצה - יוציא, ואם רצה - יקיים, נשתטת - לא יוציא, נתחרש הוא או נשתטה - אינו מוציא עולמית. אמר רבי יוחנן בן נורי: מפני מה האשה שנתחרשה יוצאה, והאיש שנתחרש אינו מוציא? אמרו לו: אינו דומה האיש המגרש לאשה המתגרשת, שהאשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה, והאיש אינו מוציא אלא לרצונו.

(6) תלמוד בבלי מסכת גיטין דף פח עמוד ב

מתני'. גט מעושה, בישראל - כשר, ובעובדי כוכבים - פסול; ובעובדי כוכבים, חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישיראל אומרים לך (וכשר).

גמ'. אמר ר"נ אמר שמואל: גט המעושה בישראל, כדן - כשר, שלא כדן - פסול ופוסל; ובעובדי כוכבים, כדן - פסול ופוסל, שלא כדן - אפילו ריח הגט אין בו.

(7) תלמוד בבלי מסכת כתובות דף עז עמוד א

מתני'. ואלו שכופין אותו להוציא: מוכה שחין, ובעל פוליוס, והמקמץ, והמצרף נחושת, והבורסי, בין שהיו עד שלא נישאו ובין משנישאו נולדו; ועל כולן אמר רבי מאיר: אע"פ שהתנה עמה, יכולה היא שתאמר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל, ועכשיו איני יכולה לקבל; וחכ"א: מקבלת היא על כרחיה, חוץ ממוכה שחין, מפני שממקתו. מעשה בצידון בבורסי אחד שמת, והיה לו אח בורסי, אמרו חכמים: יכולה היא שתאמר לאחיה הייתי יכולה לקבל, ולך איני יכולה לקבל.

8) תלמוד בבלי מסכת יבמות דף קו עמוד א

ת"ר: חליצה מוטעת כשרה, גט מוטעה פסול; חליצה מעושת פסולה, גט מעושה כשר. היכי דמי? אי דאמר רוצה אני, אפ"י חליצה נמי! ואי לא אמר רוצה אני, גט נמי לא

9) רמב"ם הלכות גירושין פרק ב הלכה כ

מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש, בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני ויכתוב הגט והוא גט כשר, וכן אם הכוהו גוים ואמרו לו עשה מה שישראל אומרים לך ולחצו אותו ישראל ביד הגוים עד שיגרש הרי זה כשר, ואם הגוים מעצמן אנסוהו עד שכתב הואיל והדין נותן שיכתוב הרי זה גט פסול. ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס בין ביד גוים בין ביד ישראל, שאין אומרים אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב מן התורה לעשותו כגון מי שהוכה עד שמכר או נתן אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו. לא היה הדין נותן שכופין אותו לגרש וטעו בית דין של ישראל או שהיו הדיוטות ואנסוהו עד שגרש הרי זה גט פסול, הואיל וישראל אנסוהו ויגרש, ואם הגוים אנסוהו לגרש שלא כדין אינו גט, אע"פ שאמר בגוים רוצה אני ואמר לישראל כתבו וחתמו הואיל ואין הדין מחייבו להוציא והגוים אנסוהו אינו גט.

10) תלמוד בבלי מסכת כתובות דף סג עמוד א

מתני'. המורדת על בעלה - פוחתין לה מכתובתה שבעה דינרין בשבת, ר' יהודה אומר: שבעה טרפעיין...

גמ'. מורדת ממאי? רב הונא אמר: מתשמיש המטה, ר' יוסי ברבי חנינא אמר: ממלאכה. תנן: וכן המורד על אשתו

11) רמב"ם הלכות אישות פרק יד הלכה ח

האשה שמנעה בעלה משתמיש המטה היא הנקראת מורדת, ושואלין אותה מפני מה מרדה, אם אמרה מאסתיה ואיני יכולה להבעל לו מדעתי כופין אותו להוציא לשעתו לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה, ותצא בלא כתובה כלל ותטול בלאותיה הקיימין בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותו בין מנכסים שלא נתחייב באחריותו, ואינה נוטלת משל בעל כלום ואפילו מנעל שברגליה ומטפחת שבראשה שלקחן לה פושטת ונותנת וכן כל שנתן לה מתנה מחזרת אותו שלא נתן לה על מנת שתטול ותצא.

12) שולחן ערוך אבן העזר סימן עז סעיף ב

האשה שמנעה בעלה משתמיש, היא הנקראת מורדת; ושואלין אותה מפני מה מרדה, אם אמרה: מאסתיה ואיני יכולה להבעל לו מדעתי, (ודוקא שמבקשת גט בלא כתובה, אבל אם אומרת: יתן לי גט וכתובתי, חיישין שמא נתנה עיניה באחר, ויש לה דין מורדת דבעינא ומצערנא ליה) (ב"י בשם תשובת הר"ן וכן פירש"י בגמרא), אם רצה הבעל לגרשה אין לה כתובה כלל, ותטול בלאותיה הקיימים, בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותו, בין נכסי מילוג שלא נתחייב באחריותו, ואינה נוטלת משל בעלה כלום, ואפילו מנעל שברגליה ומטפחת שבראשה שלקחם לה, פושטת ונותנה, וכל מה שנתן לה מתנה מחזרת אותו.

13) שו"ת הרשב"א חלק ז סימן מ

שאלת: ראובן בעל לאה, וקרובי לאה, היו בהסכמה שיגרש ראובן זה את לאה אשתו. ונאותו זה לזה בקנס אלף דינרים, ושיגרש זה לזמן ידוע. ואחר כך נתחרט ראובן, ומיאן בדבר. והללו מתרין בו מצד הקנס, עד שזה הולך אצל הגזבר ומחלה פניו שיתפשר עמו. ולא רצה, בתחבולות שעשו קרובי האשה. אדרבא: אימו שאם יעבור אפ"י שעה אחת מן הזמן, יניחה במשמר עד שיפרע. ומחמת יראה זו הוא מגרש, אלא שלא היה בקי למסור מודעא. אם נדון גט זה כדין גט מעושה, אם לאו?

The Agunah Crisis

תשובה: נ"ל: שגט זה גט מעושה, ופסול הוא, כל שידענו באונסו של זה. ואע"פ שלא מסר מודעה.

14) שו"ת תשב"ץ חלק ב סימן סח

שאלת ראובן קנס עצמו במאה זהובים לאדון העיר אם יחזי' את אשתו ולא יגרשנה ולאחר ימים גרשה בבטול כל מודעי כדת וכהלכה ונפל ביניכם מחלוקת יש אומרים דגט מעושה הוא בעבור הקנס אחר שלא יכול להחזירה אם לא יפרע הסך או יתפשר עם אדון העיר והו"ל א"כ גט מעושה. ויש אומרים שמכיון שמדעתו חי' את עצמו בדבר שהוא רוצה לעשות שאין זה גט מעושה שכל זמן שיגרש ברצונו יגרש ואע"פ שאין בידו להחזירה אם לא יפסיד לא הו"ל אונס שזה ה' רצונו מתחלה לגרש וברצונו מגרש והקנס שעשה ברצונו עשאו לחזק את עצמו לגרש ולא הו"ל אונס ולזה האחרון דעתך נוטה:

תשובה . . . לענין שאלתך שאם מעצמו גרש שאין זה גט מעושה ואין כאן בית מיחוש.

15) שולחן ערוך אבן העזר סימן קלד סעיף ד

אם נשבע הבעל ליתן גט, צריך שיתירו לו קודם, שלא יהא דומה לאונס; אך ערבות יתן, אם ירצה, שאין זה דומה לאונס. הגה: והוא הדין אם קבל קנין לגרש (פסקי מהרא"י סימן קע"ג). אבל אם קבל עליו קנסות אם לא יגרש, לא מקרי אונס, מאחר דתלה גיטו בדבר אחר, ויוכל ליתן הקנסות ולא לגרש (ב"י בשם תשובה וכן הוא במהרי"ק שם בפסקים). ויש מחמירין אפילו בכהאי גוונא (שם בתשובת הרשב"א), וטוב לחוש לכתחלה ולפטרו מן הקנס. אבל אם כבר גירש מפני זה, ואפילו גירש מכח שבועה שעשה מעצמו לגרש, הגט כשר, הואיל ומתחלה לא אנסוהו על כך (תשובת הריטב"א). י"א דלא מקרי אונס אלא מה שאונסין לאדם עצמו, אבל אם אונסין לאחר עד שיגרש חבירו, אפילו אב על בנו או להיפך, לא מקרי אונס (תשובת הרשב"א). ויש מחמירין באב על בנו (ב"י). ועיין לקמן סימן קנ"ד מדינים אלו.

16) Domestic Relations Law 253

Removal of barriers to remarriage

2. Any party to a marriage defined in subdivision one of this section who commences a proceeding to annul the marriage or for a divorce must allege, in his or her verified complaint: (i) that, to the best of his or her knowledge, that he or she has taken or that he or she will take, prior to the entry of final judgment, all steps solely within his or her power to remove any barrier to the defendant's remarriage following the annulment or divorce; or (ii) that the defendant has waived in writing the requirements of this subdivision.
3. No final judgment of annulment or divorce shall thereafter be entered unless the plaintiff shall have filed and served a sworn statement: (i) that, to the best of his or her knowledge, he or she has, prior to the entry of such final judgment, taken all steps solely within his or her power to remove all barriers to the defendant's remarriage following the annulment or divorce; or (ii) that the defendant has waived in writing the requirements of this subdivision.
6. As used in the sworn statements prescribed by this section "barrier to remarriage" includes, without limitation, any religious or conscientious restraint or inhibition, of which the party required to make the verified statement is aware, that is imposed on a party to a marriage, under the principles held by the clergyman or minister who has solemnized the marriage, by reason of the other party's commission or withholding of any voluntary act. Nothing in this section shall be construed to require any party to consult with any clergyman or minister to determine whether there exists any such religious or conscientious restraint or inhibition. It shall not be deemed a "barrier to remarriage" within the meaning of this section if the restraint or inhibition cannot be removed by the party's voluntary act. Nor shall it be deemed a "barrier to remarriage" if the party must incur expenses in connection with removal of the restraint or inhibition and the other party refuses to provide reasonable reimbursement for such expenses. "All steps solely within his or her power" shall not be construed to include

application to a marriage tribunal or other similar organization or agency of a religious denomination which has authority to annul or dissolve a marriage under the rules of such denomination.

7. No final judgment of annulment or divorce shall be entered, notwithstanding the filing of the plaintiff's sworn statement prescribed by this section, if the clergyman or minister who has solemnized the marriage certifies, in a sworn statement, that he or she has solemnized the marriage and that, to his or her knowledge, the plaintiff has failed to take all steps solely within his or her power to remove all barriers to the defendant's remarriage following the annulment or divorce, provided that the said clergyman or minister is alive and available and competent to testify at the time when final judgment would be entered.

9. Nothing in this section shall be construed to authorize any court to inquire into or determine any ecclesiastical or religious issue. The truth of any statement submitted pursuant to this section shall not be the subject of any judicial inquiry, except as provided in subdivision eight of this section.

17) **NY Domestic Relations Law Sec. 236 [B] [5] [h]**

h. In any decision made pursuant to this subdivision the court shall, where appropriate, consider the effect of a barrier to remarriage, as defined in subdivision six of section two hundred fifty-three of this article, on the factors enumerated in paragraph d of this subdivision.

18) **Halachic Prenuptial Agreement**

he Prenup essentially contains two provisions:

1. Each spouse agrees to appear before a panel of Jewish law judges (dayanim) arranged by the Beth Din of America, if the other spouse demands it, and to abide by the decision of the Beth Din with respect to the get.

2. If the couple separates, the Jewish law obligation of the husband to support his wife is formalized, so that he is obligated to pay \$150 per day (indexed to inflation), from the date he receives notice from her of her intention to collect that sum, until the date a Jewish divorce is obtained. This support obligation ends if the wife fails to appear at the Beth Din of America or to abide by a decision of the Beth Din of America.